

Besitli-Nr./Standort

25 A 8021

PAKALIN MEHMET ZEKİ

[Pakalın, Mehmet Zeki] Mehmed Zekî; Mahmûd Pâçağî: Türkiye terâğümahvâl ansiklopedisi. Türkiyedeki millî ve eğnebi fa'âliyetlerin bi'l-'umûm şu'belerinden bâhi't terâğümahvâl qâmûsî. Mehmed Zeki; Mahmoud Patchadji: Encyclopédie biographique de Turquie. Ouvrage biogr. s'intéressant à toutes les branches de l'activité nationale et étrangère en Turquie. Vol. 1; Constantinople 1928; Babok. 1.1928

2 - 1 - 1996

Besitli-Nr./Standort

25 A 8021

PAKALIN, MEHMET ZEKİ

[Pakalın, Mehmet Zeki] Mehmed Zekî (1:); Mahmûd Pâçağî: Türkiye terâğümahvâl ansiklopedisi. Türkiyedeki millî ve eğnebi fa'âliyetlerin bi'l-'umûm şu'belerinden bâhi't terâğümahvâl qâmûsî. (2 [u.d.T.]: Türkiye teracimî ahval. Ansiklopedisi.) (Mehmed Zeki (1:), Mahmoud Patchadji: Encyclopédie biographique de Turquie.) Vol. 1- Constantinople 1928- (1:); Babok. 1. 1928. 2. 1929. (= 2. éd.)

956.10703

PA.O

PAKALIN, Mehmet Zeki
IRUCA 5-

Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü
Z. by Mehmet Zeki Pakalın.- 2nd ed.- İstanbul:
Devlet Kitapları, 1971 - 1972.
3 vol. (870; 784; 670 p.); 26,5 cm.

1. History, Turkey - Dictionaries 2. History,
Ottoman Empire - Dictionaries I. Title

711

956.10703

PA.O

PAKALIN, Mehmet Zeki
IRUCA

Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri
sözlüğü / by Mehmet Zeki Pakalın.- İstanbul:
Millî Eğitim Basımevi, 1946.
3 vol. (870; 784; 670 p.); 27 cm.

1. History, Turkey - Dictionaries 2. History,
Ottoman Empire - Dictionaries I. Title

9161

160005

PAKALIN, Mehmet Zeki

-
- 1 DURAN SEZER, Mehmet Zeki (Pakalın)' nin Maktul Şehzadeler isimli eseri(transkripsiyon ve değerlendirilme), Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

13 MAYIS 2009

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

PABUÇÇUOĞLU, Nebiha (20.yy.): Şair.
Eseri/Şiir: *Kadın ve Çocuk* (İst. 1975).
Kay.: ÖBBŞKA 2/1320. ♣ Yaz. Krl.

PAÇACIOĞLU, Burhan (1946-): Dil bilimci öğretim üyesi. Sivas'ın Sarkışla ilçesinde doğdu. Babası Mazhar Paçacıoğlu, annesi Bedriye Hanımdır. Babasının görevinden dolayı 1966 yılında Van lisesinden mezun oldu. 1967'de Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Bölümüne girdi. 1971 yılında bitirdi. Aynı yıl öğretmen olarak göreve başladı. Çeşitli illerde edebiyat öğretmenliği, Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünde Bölüm Başkanlığı, Sivas Meslek Yüksekokulunda müdürlük yaptı. 1983 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili Bölümüne okutman olarak girdi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında "Sivas İlbeyli Ağzı" isimli teziyle yüksek lisansını yaptı (1987). Ayrıca 1988'de "*İlbeyli Masalları*" adlı ikinci bir tez daha hazırladı. Doktora eğitimini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında "*Battal-nâme'nin Dil Özellikleri*" adlı çalışmasıyla 1993 yılında tamamladı. Aynı yıl Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Bölümü Eski Türk Dili Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. **Eserleri:** *Türk Dili ve Kompozisyon* (8.bs., Sivas 1997), *Sivas Basınında Harf İnkılabı (Araştırma)*, (Sivas 1990), *Orta Türkçe -Karahanlı, Harezmi,*

Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesi- (Sivas 1988), *Letaif-i Hoca Nasreddin*, (Mehmet Aslan'la birlikte, Sivas 1996), *Müseyrebnâme -Dil ve İnceleme-* (Sivas 1999).
Kay.: Yaz. Arş. ♣ K. ÖZEN

PADARLI Abdulla (19.yy.~): Azerbaycan aşığı. Bayatı, geraylı, koşma şekillerinde başarılı şiirler söyledi. Şiirlerinden yoksul bir hayat yaşadığı, divan edebiyatını da bildiği anlaşılmaktadır.

Kay.: *Azerbaycanın Aşığı ve Kadın Şairleri*, Bakû 1974, s.59-67; TDTEA 3/51-52. ♣ M. CUNBUR

PAKALIN, Mehmet Zeki (1886-1972): Tarih yazarı, maliyeci. Ohri'de doğdu. Terzi Mahalle Mektebinde, Manastır Mülkiye İdadisinde ve Manastır Askerî Rüştiyesinde okudu. İstanbul Mülkiye İdadisine girdi. Ancak hastalığı sebebiyle ayrılmak zorunda kaldı. Prizren Sancağı Muhasebe Kalemî, Orahnîye, Kavala Mal müdürü, Selânik Emlâk-i Emiriye müdürü, Drama Sancağı muhasebecisi ve Emlâk-i Emiriye müdürü, Maliye Nezareti Emlâk-i Emire 2. Kalem mümeyyiz-i evveli, İstanbul Şehremaneti Beyoğlu Belediye Dairesi muhasebecisi, Ankara İli Şehremaneti muhasebecisi, İstanbul Emlâk-i Milliye müdürü, İstanbul Vilayeti Defterdar muavini, Emlâk ve Eytam Bankası İstanbul Şubesi Emlâk şefi, Maliye Kazanç İtiraz Komisyonu raportörü, İstanbul Maliye İkinci Kazanç İtiraz Komisyonu üyesi oldu.

02 NISAN 1902

ÜNVER SÜHEYL 124) Ünver, Süheyl:
Bursada Fatih'in Oğulları Mustafa ve Sultan Cem ve Türbeleri /
CEM
CEM SULTAN
BURSA

- ÜNER SÜHEYL
- BURSA
ŞPAKALIN, MEHMET
ZEKI

Süheyl Ünver ; Mehmet Zeki Pakalın. Bursa, 1946. 56 S.: 34 Ill..
(T. C. Bursa Halkevi' : Tarih Tetkik Serisi : 1)
(Bursa)
Sign.:57561

BURSA

125) Özdeğer, Hüseyin:
[Bindörtüüz altmış] 1463-1640 Yılları Bursa Şehri Tereke
Defterleri. İstanbul, 1988.
('I. Ü. Rektörlük Yayın; 3506: İktisat Fakültesi Yayın; 526 'Türk
İktisat ve İctimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi; 1)
(Bursa Osmanische Periode 1453-1600, Osmanische Periode
1600-1700, Erbrecht)
Sign.:63336

Ali Birinci

TARİHİN ALACAKARANLIĞINDA
Meşâhir-i Meçhuleden Birkaç Zat-2

Terâcim-i ahvâlin son büyük üstadı
İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın (1870-1957) aziz hâtrasına
Hak'tan rahmet ve mağfîret niyazıyla...

MADDE HAYATLANDIRAN
SONRA GELİR DOKÜMAN

2011

DERGÂH YAYINLARI

Klodfarer Cad. No:3/20 34112 Sultanahmet / İstanbul
Tel: [212] 518 95 78 (3 hat) Faks: [212] 518 95 81
www.dergahyayinlari.com / bilgi@dergahyayinlari.com

2010

Pakalın m.2.

MEHMET ZEKİ PAKALIN'IN HAYATI VE ESERLERİ

Mehmet Zeki Pakalın¹, yirminci asırda Türk terâcim-i ahvâl araştırmalarına, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'dan sonra en büyük katkıda bulunan son Osmanlı teracim-i ahvâl mütehasısı olarak kabul edilebilir. Bu hüküm bilhassa neşre-dilmemiş *Sicill-i Osmanî Zeyli* isimli eserinde bin iki yüz kırk şahsiyetin hâl tercümelerini ortaya koyduğu göz önüne alınırsa çok da mübalâğalı bir hüküm olmasa gerektir. Bu itibarla eserinden önce hayatı hakkında bir bilgi vermek bir usûl gereğidir.

1. Ailesi, doğumu, evliliği ve ölümü

Mehmet Zeki, jandarma kumandanı binbaşı Nişli Ali Rıza Bey ile Sâbire Hanım'ın oğludur. 9 Mayıs 1886 tarihinde Manastır'ın bir kaza merkezi olan Ohri'de doğdu. Cenân(Koro, Prizren, 1892) ile evlendi. Sekiz yaşında ölen Haluk ve Namık Kemal (1911-1994), Seniye (1916 - 22 Eylül 2002) , Ayşe Sevim (1930) ile Ömer Faruk (1920-14 Temmuz 1941) ismini taşıyan beş çocuğu dünyaya geldi.

30 Ocak 1972 tarihinde İstanbul'da, Kadıköy'deki evinde hayata veda eden Mehmet Zeki Pakalın'ın cenazesi 1 Şubat'ta Osmanağa Camii'nden kaldırılarak Karacaahmet kabristanına defnedildi.

¹ Bu yazıyı hazırlarken Mehmet Zeki merhumun kızı Sevim Özek hanımın; Maliye Bakanlığı müsteşar yardımcısı Sami Kenez dostumun ve Emekli Sandığı müdürlerinden Mehmet Küpeli ile şeflerden Hüseyin Aygün beylerin ve TTK Kütüphanesi müdiresi Neşe Can Uysal hanımın çok kıymetli yardımlarını gördüm. Yardımları olmasaydı bu yazı bu hâliyle bile ortaya çıkamayacaktı. Hepsine şükran borçluyum.

365-274

Günümüzde hemen her devlet kendine ve kendi ihtiyaçlarına özgü arşiv okullarını faaliyete geçirmişlerdir. Bunların programları, ilk arşiv okulları gibi, hukuk, diplomatik ve tarih merkezli olmaktan artık uzaklaşmaya başlamıştır. Kuşkusuz bunların bir kısmı geleneksel eğitime ağırlık vermeye devam etmektedirler. Ancak günümüzün gelişmeleri, her meslek okulunu ve dolayısıyla arşiv okullarını değişime zorlamakta, yeni mesleki ve teknik konuların öğretilmesi buralarda hızla yoğunluk kazanmaktadır.

Eğitim kurumlarının arşivciliğe katkıları şu şekilde belirtilebilir:

- Uzmanlaşma yönündeki katkıları: Yeni arşivcilerin teorik eğitimlerine destek vererek onların uzmanlaşmalarını, yeni ve daha fazla arşivcinin yetiştirilmesini sağlamaları.
- Teorik katkıları: Yeni sorunlar karşısında teorik yaklaşımlar geliştirmeleri.
- Yayımlar: Sahip oldukları nitelikli eğitimi kadrolar sayesinde mesleki yayın etkinliklerinde bulunmaları,
- Ülke mirasına, geleneğine ve gelişmelere uygun bir eğitim modeli seçimine bilimsel ve politik zeminde çözümler bulmaları.
- Eğitim kurumlarında yeni gelişmelerin öğrencilere okutulmasıyla mesleki yeniliklerin hızlı bir şekilde ülke genelinde yayılmasında rol oynamaları.

SONUÇ

Arşivciliğin meslek halini almasında bilimsel ilerlemenin, idari ve siyasi gelişmelerin, arşiv pratiğinin kurallaşmasının ve eğitim kurumlarının çok önemli katkıları bulunmaktadır. Arşivciliğin kuram ve pratiğiyle ilişkili çalışmaların başlamasının ve belli bir ivme kazanarak artmasının nedeni, bilimsel paradigmadaki gelişmelerle açıklanabilir. Kamu yönetimlerinin örgütlenmesinde görülen fonksiyonel ayrışma ise, merkezleşen devletlerle birlikte yazışmaların hızlı bir şekilde çoğalma eğilimi içine girmesinin, bunların idari kullanım için erişilebilir hale getirilmeye çalışıldığının ve arşivlerin merkezleştirdiğinin göstergesidir. Siyasi sistemlerdeki farklılaşma da, arşivler üzerine merkezleşme ve tam zamanlı arşivci istihdam edilmesi anlamına gelmektedir. Bütün bu gelişmeler, arşivciliğin teorik alt yapısının oluşturulmasında, arşiv ile kayıt yönetimlerinin aşamalı olarak birbirinden ayrılmasında, arşivlerin merkezleşmesinde, tam zamanlı arşivci istihdamında ve arşiv yasalarının hayata geçirilmesinde etkili olmuşlardır. Sonuçta, arşivlerin daha güçlü şekilde kullanılabilir araçlara dönüşmeleri ve pratik kullanımlarının sağlanması mümkün olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman, Bekir Kemal, "Enformasyon Bilimine Fütüristik Bir Yaklaşım", *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007*, Ankara, Bildiriler, içinde (s. 73-81), S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), Ankara 2007, H. Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Brenke, A., *Archivkunde: Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des Europäischen Archivwesens*, Wolfgang Leesch (Ed.), Leipzig 1953, Koehler - Amelang.
- Burke, P., *Bilginin Toplumsal Tarihi*, (Çev. Mete Tunçay), İstanbul 2001, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çiçek, Niyazi, "Dosya Tasnif Planında Fonksiyonun Gücü", *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007*, Ankara, Bildiriler, içinde (s. 235-244), S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), Ankara 2007, H. Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Duranli, L., "The Archival Body of Knowledge: Archival Theory, Method, and Practice, and Graduate and Continuing Education", *Journal of Education for Library and Information Science*, 1993, c. 34/1, p. 8-24.
- Franz, E. G., *Einführung in Die Archivkunde*, 1993-4. baskı, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Hallam, E. M., "Nine Centuries of Keeping the Public Records", *The Records of the Nation. The Public Record Office, 1838-1988, The British Record Society, 1888-1988* içinde (s. 34-46), G. H. Martin ve Peter Spufford (Ed.), Woodbridge, The Boydell Press 1990.
- İcimsöy, A. Oğuz, "İdari Belgelere Erişim Hakkında Bilgi Edinme Özgürlüğü Kanunları", *Bilgi Edinme Özgürlüğü* içinde (s. 46-54), (Yay. haz. Yaşar Tonta-Ahmet Çelik), Ankara 1998, Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Kaiser, H. *Aus der Entwicklung der Archivkunde. Archivische Zeitschrift*, 1928, c. 4, 98-109.
- Keskin, İshak, *Yakınçağ'dan Günümüze Türkiye'de ve Avrupa'da Arşivcilik Eğitimi*, Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003.
- Keskin, İshak (2007-I), *Mezopotamya'da Arşivler ve Arşivcilik. Mezopotamya Ekseninde Eski Önasya'nın Arşivsel Düzenleme Sistemleri*, İstanbul 2007, Çantay Kitabevi.
- Keskin, İshak (2007-II), "Gelişmelerin Şekillendirdiği Bir Bilim Olarak Arşivcilik ve Arşivcilik Eğitimi", *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007*, Ankara, Bildiriler, içinde (s. 82-91), S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), Ankara 2007, H. Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Keskin, İshak, (2007-III), "Osmanlı Arşivciliğinin Teorik Dayanakları Hakkında", *Türk Kütüphaneciliği*, 21/3, 271-303.
- Kutluoğlu, M. Hanefi-İshak Keskin, "Ortaçağ İslâm Dünyasında Arşivcilik: Fatımi Dönemi Arşivciliğine ve Arşivcilik Uygulamalarına Dair bir Değerlendirme", *Türk Kütüphaneciliği*, 2005, 19/4, s. 387-407.
- Kölcü, Ö. (2007), "Belge Yönetiminin Değişen Yüzü: Standartlaşma Çalışmaları ve Uluslararası Uygulamalar", *Bilgi Dünyası*, 8/2, s. 290-279.
- Kütükoğlu, Mübahat S. *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 2. baskı, İstanbul 1998, Kubbealtı Yayınları.
- Mercet, P., *Fransa'da Arşivcilerin Yetiştirilmesi* Ankara 1974, Millî Eğitim Bakanlığı.
- Ottnd, B., *Das Berufsbild des Archivars vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart Aus der Arbeit des Archivars: Festschrift für Eberhard Gönnen* içinde (s. 1-22), Gregor Richter (Ed.), Stuttgart: Staatliche Archivverwaltung Baden-Württemberg 1986.
- Posner, E., *Twelfth Century Job Descriptions for the Registrar and the Archivist of the Fatimid State Chancery in Egypt. Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs*, 1972, 25, p. 25-31.
- Posner, E., "Ortaçağ İslâm Dünyasında Arşivler", *Kütüphanecilik Dergisi* 1998, (Çev. Ahmet Oğuz İcimsöy), sayı 4, s. 201-231.
- Rukancı, F., *Türkiye'de Arşivcilik Eğitimi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1998.
- Rumschöttel, H., *Die Entwicklung der Archivwissenschaft als Wissenschaftliche Disziplin Archivische Zeitschrift* 2000, c. 83, s. 7-21.
- Süleymanoğlu, F. E., *Arşivlerde Provanans Sisteminin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Uygulanması*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 1997, Marmara Üniversitesi.
- Weibucl, C. G. *Archivordnungsprinzipien. Geschichtlicher Überblick und Neuorientierung Archivische Zeitschrift* 1934, c. 9-10, 52-72.

MEHMED ZEKİ PAKALIN'IN HAYATI VE ESERLERİ

Sevgi AĞÇA

Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emânetler ve Arşiv Sorumlusu - İstanbul

Değerli bir iktisatçı, tarihçi ve Başbakanlık Devlet Arşivleri'nin tasnifinde görev alan bir Arşivci olan Mehmet Zeki Pakalın'ın (1886-1972) hayatı hakkında, vefatının üzerinden geçen buca yıla rağmen, etraflı bir yayın yapılmamıştır. Mehmed Zeki Pakalın, değerli bir iktisatçı, tarihçi ve Başbakanlık Devlet Arşivleri'nin tasnifinde görev alan ilk arşivcilerden biridir. Vefatından yıllar sonra yapılan bu çalışma hazırlanırken, hakkında yazılan ansiklopedi maddeleri ve ölümünden sonra gazetelerde yayınlanan kısa bilgiler dışında biyografisi ile ilgili herhangi bir yayına rastlanmamıştır.

Ansiklopedi maddelerinde yer almayan diğer bilgiler, sağlığında kendi el yazısı ile yazmış olduğu otobiyografi taslağı ve hayatının büyük bir kısmını babasıyla geçirmiş büyük kızı Seniye Pakalın'dan (1916-2002) alınan bilgilerle zenginleştirilmiştir. Bu çalışmanın başladığı 1995 yılında M. Zeki Pakalın'ın büyük kızı Seniye Pakalın ile sık sık görüşüp yazdıklarını kendisine göstererek, yayınlama izni almıştır. Mehmed Zeki Pakalın'ın neşre hazırladığı eserleri yayınlarken kendi yaşadığı sıkıntılar, küçük kızı Sevim Pakalın'ın da aynen yaşıyor olması, bu makalemi tamamlama konusunda bana itici güç oldu.

Bu yazı; asker bir babanın disiplinli hayatını kendisine örnek edinmiş, yaptığı her işi özenle yapan, doğur bulmadığı her durumu tepki gösteren, düzeltiliyorsa istifa edecek kadar onurlu; iktisadî, tarihî ve dinî konularda yayın yapacak kadar entelektüel bilgi sahibi bir ilim adamının hayatından kesitler taşımaktadır.

Sadece bilgisi ve kültürü ile değil; geniş bir aile içinde yaşama arzusu ile de son Osmanlılardan olan Pakalın, annesi, babası, kardeşleri, hanımı ve çocukları ile birlikte kalabalık bir aile olarak yaşarken, kardeşlerinden birini Çanakkale'de şehit vurma ve baba-

sını kaybetmiştir. Balkan Savaşları esnasında Yugoslavya'da kalan hanımının ailesinin orada kalmasına da gönlü razı olmamış, kayınpederinin vefatı üzerine kayınvalidesini ve kayınbiraderini çocuklarıyla birlikte İstanbul'a davet ederek, evinde uzun yıllar misafir etmiştir. Ailesinin genişlemesiyle mutlu olan Mehmet Zeki Bey, 1941 yılında küçük oğlu Ömer Faruk'un yakalandığı tüberküloz hastalığından genç yaşında vefat etmesiyle büyük bir üzüntü yaşamıştır.

Bu büyük ailenin geçimini tek başına karşılayan Pakalın'ın çalışkanlığı sadece vazifesinde değildi. Sabahları erkenden kalkar, okur, yazıların tashih eder, sabah namazını müteakip yaptığı kahvaltıda sonra çalışmaya başlardı. Hanımıyla gayet iyi anlaşan Faruk'un hayatı boyunca hanımıyla arasındaki sevgi ve saygı eksik olmamıştır. Kızlarının ifadesiyle: "Hanımının üzerine titremesi başka bir insanda az rastlanacak boyutta idi. Hanımı odaya girdiği vakit ayağa kalkar, sofrada hanımına eliyle güzel gördüğü şeyleri yedirirdi. Rahatsızlığında tizliği artar, sabahları kahvaltıda kendi elleriyle hazırlayıp, bahçeden kopardığı taze bir çiçeği de ilâştirerek, işe gitmeden evvel eşini doyurur, güzel sözler ve latifelerle daime gönlünü alırdı."

Evde her şeyi Mehmet Zeki Bey'in isteğine göre ayarlayan Ceylan Hanım ise, hayatı boyunca kocasının kitap sevgisine saygı duymuştur. Pakalın'ın, kazancının büyük bir kısmını kitaplara yatırdığı, kütüphanesindeki yazmalar, matbu eserler, dergi ve gazetelerden anlaşılabilir.

DOĞUMU, TAHSİLİ VE MEMURİYETLERİ

Nişli Binbaşı Ali Rıza Bey'in oğlu olan Mehmed Zeki Pakalın, 1886 yılında, babası Jandarma Kumandanı olarak Ohri'de görev yaparken dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimine Ohri'de başlamış, orta öğrenimine Ma-

D2194

UNUTULMUŞ BİR KAYNAK :
TÜRKİYE TERACİMİ AHVAL ANSİKLOPEDİSİ

SELİM İLKİN *

Kurtuluş Savaşı sonrası, Devletçilik dönemi öncesi, siyasi, idari, ticari ve iktisadi kadroları dolduran kişilerin kimlikleriyle ilgili biyografik kaynakların en önemlilerinden biri bu üç ciltlik *Teracimi Ahval Ansiklopedisi*'dir¹.

Bu eserin hazırlanış nedenini Mehmet Zeki, ikinci cildin başında şöyle açıklıyor :

"Hükümetimiz umumî bir tahriri nüfus icra ettirirken biz de kendi tarafımızdan bu esnada Türkiye'nin irfân ve zekâ menbalarının kaydını kararlaştırdık. Doktorlarını, avukatlarını, mühendislerini yani gençliğini kimlerin teşkil ettiğini ona ne tahsil verebileceklerini, Memleketi kimlerin idare ettiği ve kimlerin ticari faaliyetleri Türkiye'yi zenginleştirebileceğini tesbit etmek istedik." (C. II, s. V - VI)

Bu tesbit işinin, bu kişilerin hem yurt içinde hem de yurt dışında tanınmasını sağlayacağına inanan derleyiciler -ikinci ve üçüncü ciltler yalnız Mehmet Zeki tarafından derlenmiştir- eseri Türkçe ve Fransızca hazırlamışlardır. Bu amaçlardan ikincisinin yani bu şahısların ve dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa'da (3. Cilt bunu Amerika ve Cihan olarak genişletiyor) tanınmasının gittikçe daha önem kazandığını görmektedir. Üçüncü ciltte, Türkiye'nin dışarıda ne kadar eksik ve yanlış tanındığına dair örnekler verilmekte, bu konuya önem verilmesi istenmektedir. Çünkü :

"... Türkiye'nin bugün ızdırabını çektiği iktisadi buhran ve ecnebi sermayesi fikdani bundan tevellüt etmektedir." (C. III, s. 5)

* Öğretim görevlisi, Ekonomi - İstatistik Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

¹ Mehmet Zeki ve Mahmut Paçacı, *Türkiye Teracimi Ahval Ansiklopedisi* - Encyclopedie Biographique, Cilt I., İstanbul 1928, 201 + 14 sayfa.

Mehmet Zeki. y.a.g.e., Cilt II., İstanbul 1929, CXXXV + 608 sayfa ve Cilt III., İstanbul, 1930 - 1932, 942 sayfa.

İşte bu amaçları, kısmen de olsa, karşılamaya yönelik bu eser -kapsamı çok dar olan birinci cildi bir yana bırakılırsa- esas itibariyle şu bölümlerden meydana gelmektedir : Reisicumhur ve İcravekilleri Heyeti; Türk ve Ecnebi erkânı siyaseti, sefirler, nazırlar, şebhenderler v.s.; T.C. Siyasî Uzuvarları: Meb'usarı Kirâm ve Yüksek memurlar; "Çalışan Mütefekkir (Müdrük) Türkiye:" Baro, banka, tıp, talim, ticaret ve sanayi bölümleri, Üçüncü ciltte, bunlardan başka, "Kilisenin Türkiye'deki Yüksek Mümessilleri" ile "Türkiye'de ecnebi mütefekkirlerin faaliyetleri" başlıkları altında, yabancılarla ilgili iki ayrı bölüm daha eklenmiştir. Bu son iki kısım 140 sayfalık yer tutmaktadır.

Bunlar dışında, Cilt II ve Cilt III'de, Türkiye'nin çok geniş bir panoramasını çizmeyi amaç edinen "Türkiye İş Başında : Memleketin vaziyeti iktisadiyesine dair ihşai içtimâî" adlı uzun (II. ciltte 113 sayfa, III. ciltte 195 sayfa) bir bölüm yer almaktadır. Bellibaşlı ticarî ve malî kuruluşlar, büyük iller, iktisat politikasının ana hatları, ana ürünler, eğitim politikamız, v.b. gibi konuları kapsayan bu bölümler, daha çok dış ülkelerdeki okuyucuyu aydınlatmaya yönelmiş görünmektedir.

Esere alınan künyelerin bizzat o künye sahipleri tarafından doldurulan "sual varakaları"na dayanarak hazırlanmış olduğu ve çoğu kez, yine bu şahıslar tarafından gözden geçirildikten sonra, *Ansiklopedi*'ye alındığı belirtilmektedir (C. II, s. XIV - XV). Künyeler arasında görülen uzunluk ve kapsam farklarıyla, bazı künyelerde görülen anlamsızlık derecesinde yuvarlak veya kabartmalı ifadeler, herhalde bu nedenle meydana gelmiştir.

Haklarında çok çeşitli kaynaktan daha fazla bilgi bulmak olanakları olan "Reisicumhur ve İcravekilleri Heyeti" Bölümüyle, dışişleri hizmetindeki Türkler, Türkiye'de görevli yabancı elçilik mensuplarını kapsayan, "Türk ve Ecnebi Erkânı Siyasî" Bölümü, bir yana bırakılırsa, geriye başlıca iki bölüm kalmaktadır.

Bu bölümlerden ilki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Siyasî Uzuvarları : Mebusarı Kirâm ve Yüksek Memurlar başlığını taşımaktadır. İlk dört devre milletvekillerinin oldukça geniş bir kesimi, bir kısmı "sabık" şeklinde de olsa bu kısımda yer almaktadır. Bu milletvekillerinden bazıların künyeleri, onların T.C.B.M.M. Albüm veya Yıllıklarında bulunan künyelerine, özellikle bu şahısların aile kökenleri, sosyal ve iktisadi girişimleriyle ilgili ek bilgiler getirmektedir. Örneğin, Isparta mebusu,